

stream which we all see when driving through van Boeschoten Avenue. Those days it was crystal clear, with maiden hair ferns growing on the banks, and it was a favourite bathing spot. It was shady and cool and safe, for it was just at the foot of the fruit and vegetable gardens. We paddled to our hearts' content, and when we returned we found the grown-ups playing dumb characters, and here we enjoyed ourselves trying to guess what the mining all meant, and what play they conveyed.

Soon the sun was waning and our mothers wanted to return to their homes, but Mr. Preller persuaded them to let us remain for the dance in the evening, promising to see that we go off to our Kermis Beds in the big outside room, not later than 11 o'clock. Now I may add, though young, we were no mean dancers, and we danced the polka, mazurka, schottische, and the "Vas Trap" and "Sif," with any amount of zest: The quadrille also with its many figures was no stranger to us! We stayed and had supper under the trees, and then danced until 11 p.m., when the bride and bridegroom went off in their little "perdewa" drawn by four horses, and so to us, young flower girls, came to an end a most unforgettable day. The older people I do believe danced through the night.

As I said a wedding those days was an all day affair, and the next day all the friends were back at Harmony to help Mrs. Preller clear up and get her home back to normal.

During the seige of 1880-81, just a few months after Sarie and Charl got married, Mr. Preller was appointed Mayor, thus becoming the first Mayor of Pretoria.

Mr. Preller had two brothers, Robert and Carl, and one was the father of Dr. Gustav Preller. He also had a step brother Maurits.

Sarie and Charl had three children. Sybil, who married Colonel Anderson; he was attached to Sir Patrick Duncan's staff when he was Governor-General. Mrs. Anderson and her husband are deceased. The son, Mr Cyril Celliers, for years in the Agricultural Department, still lives in Pretoria. Mrs. Currie, the second daughter, lives in England.

Vier Bestuursvorme binne een Dekade

II.

In 'n vorige artikel het mnr. Van Aardt ons meegedeel hoedat, na die besetting van Pretoria deur die Imperiale magte, 'n nuwe regeringsvorm in die lewe groep is in 1901. Toe besluit is om Sjinese arbeiders in te

voer om in die myne te kom werk, was die gemoedere gaande en is gereed gemaak vir kontra-optrede. Lees nou verder:

Op inisiatief van genl. Botha en ander volksleiers is op 23, 24 en 25 Mei 1904 'n groot kongres van ongeveer 170 afgevaardigdes in een van die bo-sale van die pas-voltooid Volkstemgebou in Andriesstraat te Pretoria gehou. Genl. Botha is tot voorsitter, genl. S. W. Burger tot vise-voorsitter en mnr. A. Goldmann tot sekretaris verkies.

Verskillende landsake van gewigtige belang is hier bespreek: veepeste, die armbanke vraagstuk, protes teen die invoer van Sjinese, die groot oorlogskuld, opvoeding, verantwoordelike regering, amnestie aan diegene wat die Republieke in die oorlog gesteun het, en dergelike meer. Genl. Botha het daarom sterk aanbeveel dat 'n organisasie opgerig moet word wat sou trag om helderheid te verkry oor hierdie en nog meer probleme.

'n Voorgestelde besluit ins. organisasie, opgestel deur 'n daartoe gemagtigde kommissie, het soos volg gelui:

„Deze vergadering besluit dat de tijd gekomen is een organisatie te stichten voor de behartiging van de landbouw-, handels- en ander maatschappelijke belangen van de bevolking van Transvaal, en dat deze organisatie zal gesticht worden op zo brede nationale basis als mogelijk.

„Te dien einde wordt een Hoofd-komitee te Pretoria in 't leven geroepen, bestaande uit zeven leden die door deze vergadering benoemd zullen worden.

„Het Hoofd-komitee wordt hiermee gemachtigd:

„(a) een uitgewerkte konstitutie op te trekken voor deze organisatie, insluitende vertakkingen ervan in de steden, dorpen, wijken en distrikten van Transvaal, als mede een algemeen reglement van orde;

„(b) deze konstitutie zo spoedig mogelijk in werking te stellen over geheel Transvaal.

„Als leden van dit Hoofd-komitee worden benoemd:

„Louis Botha, J. H. de la Rey, S. W. Burger, C. F. Beyers, Ewald Esselen, A. D. Wolmarans en J. C. Smuts.”

Met algemene stemming is bogenoemde besluite goedgekeur.

Hiermee het die eerste Boere-organisasie in Transvaal sedert die oorlog op die been gekom. Hoewel verower en onder 'n vreemde juk, het die Transvaalse Boere nie hulle betrekkinge met hulle ou Staatspresident vergeet nie. 'n Voorstel van genl. Botha dat 'n telegram van hartlike groete aan oud-President Kruger in Europa gestuur moes word waarin die vergadering tegeleykertyd sy leed te kenne gee dat dit Sy H.Ed. hierdie groete nie in sy eie land in die boesem van sy familie en vriende kan bring nie, is eenparig en staande goedgekeur en die koste van die kabel is gedek deur 'n kollekte wat inmiddels gehou is. Aan hoeveel van ons is die gryse President se antwoord hierop (sy laaste boodskap) bekend? Die brief is op 16 Desember 1904, by geleentheid van President Kruger se plegtige

begraving te Pretoria, op die plein voorgelees. In hooftrekke kom dit hierop neer: hy is dankbaar oor die beraadslaging van die volksvergadering. Uit die verlede moet die goeie en skone gesoek word en daarvolgens moet die nuwe ideaal gevorm en probeer verwesenlik word. Die eenheid onder die volk stem hom tot dankbaarheid, en hy maan die volk teen die noodlottige beleid van „Verdeel en Heers”. Die bloei van Afrikaanse nasionaliteit en taal wat uit die eendrag sal spruit, sal hy nie beleef nie. „Geboren onder Engelse vlag, zal ik nie daaronder sterven.” Hy het berus in sy ballingskap, ver van bloedverwante, vriende en die land waaraan hy sy lewe gewy het om dit te open vir die beskawing en waar hy ’n eie nasie sien ontwikkel het.

Die bitterheid word versag deur die wete dat die werk wat eenmaal aangevang is, voortgesit word en deur die hoop en verwagting dat dit goed sal wees.

Uit die diepste van sy siel groet hy genl. Botha en die ganse volk.

Die eerste Volkskongres sowel as die teraardebestelling van die stoflike oorskot van die ou President moes ’n begeesterende invloed op die Afrikaners uitgeoefen het. ’n Tweede Kongres het in Julie 1905 in Pretoria gevolg waartydens die beginsels, doelstelling en program van die organisasie „Het Volk” neergelê is. En dit was op daardie program dat „Het Volk” agtien maande later, in Februarie 1907, die eerste algemene verkiesing gewen het. Genl. Botha het Eerste Minister geword. Aldus het Transvaal weer ’n metamorfose van regeringsvorm beleef: ’n magnate-bewind moes plek maak vir ’n meer Afrikaans-georiënteerde bestuur. Sedert die laaste presidentsverkiesing van die Z.A.R. het daar darem ook groot modernisering plaasgevind, want in plaas van in die bekende presidentskoets, het genl. Botha nou in ’n outomobiel na die Raadsaal gery!

Het Volk-kongresse het jaarliks nog gevolg — gewoonlik in die Susanna-saal, in Bosmanstraat (Kochstraat), of in die Vrymesselaarsaal op die hoek van Andries- en Vermeulenstraat. En omdat die eerste punt van die program van die organisasie bepaal dat daar geywer sou word vir die vereniging van die Suid-Afrikaanse kolonies en die „aanstelling van ’n Nasionale Konvensie om ’n Ontwerp-grondwet op te trek”, het hierdie politieke beweging en sy Boereleiers hulle vervolgens daarop toegespits. Hoe dit, in oorlegpleging met die regerings van die ander S.A. kolonies uiteindelik uitgeloop het op die Suid-Afrikaanse Nasionale Konvensie wat vir ons die Suid-Afrika-Wet van 1909 opgestel het, is aan ons goed bekend.

Artikel 18 van hierdie Wet bepaal dan ook dat „behoudens de uitzondering van artikel drie-en-twintig . . . Pretoria die regeringszetel van die Unie (zal) zijn.”

Hierin vind ons die kulminasie van die groot aandeel wat die stad waar die gees van ’n Kruger woon, gespeel het in die totstandkoming van ’n nuwe Eenheid in die ry van wêreldstate.

J. M. H. VAN AARDT.